

**Driemaandelijks tijdschrift  
van de heemkundige kring  
HET LAND VAN NEVELE**

Vereniging zonder winstoogmerk



MAART 1984 — JAARGANG XV — AFLEVERING 1

Bij de kaftfoto :  
Hendrik Conscience in 1870. (Foto Aug. Debedts, Kortrijk.)

**Driemaandelijks tijdschrift  
van de heemkundige kring  
HET LAND VAN NEVELE**

Vereniging zonder winstoogmerk

**MAART 1984 — JAARGANG XV — AFLEVERING 1**

Verantwoordelijke uitgever : J. LUYSSAERT  
Veldestraat 26  
9841 Nevele - Merendree

**Het tijdschrift „HET LAND VAN NEVELE“ is een driemaandelijkse uitgave van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“ v.z.w.**

**Redactieraad :** J. LUYSSAERT - voorzitter  
L. CLAEYS - LAVENT

**Redactieadres :** J. LUYSSAERT  
Veldestraat 26  
9841 NEVELE - Merendree

Voor verdere informatie in verband met de opgenomen artikels en bijdragen voor het tijdschrift, gelieve contact op te nemen met de redactievoorzitter. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

---

De heemkundige kring „Het Land van Nevele“ is een vereniging zonder winstoogmerk die ernaar streeft, enerzijds de heemkundige studie van de streek te bevorderen, te beoefenen en de verworven kennis te verspreiden ; anderzijds actief bij te dragen tot beheer, bescherming en vrijwaring van het cultureel en natuurlijk patrimonium van de streek.

Daartoe organiseert zij ook geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen.  
Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen eraan deelnemen.

Haar werkgebied wordt gevormd door vijf afdelingen die respectievelijk volgende deelgemeenten omvatten :

1e afdeling : Nevele, Vosselare  
2e afdeling : Hansbeke, Poesele  
3e afdeling : Landegem, Merendree  
4e afdeling : Lotenhulle, Poeke  
5e afdeling : Bachte-Maria-Lerne, Meigem, Sint-Martens-Lerne, Vinkt, Zeveren.  
De zetel van de vereniging is gevestigd in de gemeente Nevele.

---

**Briefwisseling in verband met de werking van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“ v.z.w. dient te worden gericht aan het secretariaat van de vereniging, Biebuyckstraat 2, 9850 NEVELE.**

- 
- **Abonnement en lidmaatschap :** 350,- fr. per jaar.  
vanaf 500,- fr. per jaar steunend lid.  
te storten op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van „Het Land van Nevele“ v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 NEVELE
  - **Losse nummers :** voor zover voorradig.
  - **Opzegging abonnement :** vóór 1 december.
  - **Overname van teksten :** toegestaan mits bronvermelding.

---

Lay-out : P. D'Hoker.  
Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland“ te Nevele.

A.C. VAN DER CRUYSSENS  
HERINNERINGEN AAN H. CONSCIENCE

In het kader van het Conscience-jaar willen we in deze bijdrage de vriendschapsband aantonen tussen de auteur van *De Leeuw van Vlaanderen*, Hendrik Conscience en Aldemar-Camille Van der Cruyssen, auteur van *De jongen van Ruiselede*.

### Hendrik Conscience

Te Antwerpen verbleef sinds 26 februari 1807 een man van Franse afkomst Pierre François Conscience, gehuwd met Cornelia Balieu, afkomstig uit Brecht in de Kempen. In dit gezin deed Hendrik als derde kind zijn intrede op 3 december 1812.

Moeder Cornelia overleed echter op 14 december 1820 en vader Conscience, die alleen voor zijn gezin moest instaan, keek uit naar een andere levensgezellin.

Op 26 februari hertrouwde hij met Anna Boyaerts uit Oostmalle. De jonge Conscience was zeer weetgierig en legde zich bijzonder toe op de zelfstudie. In zijn jonge jaren beleefde hij de nederlaag van de Fransen in 1815 te Waterloo, kende de Nederlandse periode van 1815 tot 1830, om vervolgens de omwenteling van 1830 mee te maken als foerier van een regiment van 1830 tot 1831. In 1835 behaalde hij het diploma van onderwijzer en werd twee jaar later klerk bij het Provinciebestuur, in 1841 werd hij secretaris en later griffier bij de Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen.

Hendrik Conscience huwde op 4 augustus 1842 met Maria Peinen.

Het gezin trok naar Kortrijk waar Hendrik op 7 januari 1857 benoemd werd tot arrondissementscommissaris. Het is daar dat de schrijver van *Het Wonderjaar* (1837), *De Leeuw van Vlaanderen* (1838), *De loteling* (1850), *De Boerenkrijg* (1853), enz., in contact kwam met A.C. Van der Cruyssen, en met hem vriendschap sloot.

Dank zij de toneelkring *De Leeuw van Vlaanderen* en de regelmatige bijeenkomsten in het *Café Belge*, gelegen op de Grote Markt te Kortrijk, ontmoeten de beide personen elkaar bijna dagelijks. Deze ontmoetingen waren het begin van een intieme en hartelijke vriendschap die heel hun leven zou voortduren.

Ook toen Hendrik op 10 september 1868 benoemd werd als conservator van het Wiertzmuseum te Elsene bleef die vriendschap voortbestaan.

Hendrik Conscience overleed te Brussel op 10 september 1883. Hij kreeg te Antwerpen een standbeeld. Van hem zegde men *Hij leerde zijn volk lezen*.

Vele jaren later, in 1912, deed de Nevelse schrijver Cyriel Buysse een steekproef in zijn Oostvlaamse omgeving naar de populariteit van Conscience. De proef wees uit dat de oudere mensen en mensen van dagen hem kenden en veel, om niet te zeggen alles, van hem gelezen hadden ; de jeugd had op school van hem gehoord, doch de jonge volwassenen lazen hem niet meer.

### Aldemar-Camille Van der Cruyssen

Te Nevele in de herberg *De Roos* op de Markt, woonden de echtelingen Johannes Franciscus Van der Cruyssen, bakker van beroep en zijn vrouw Julia Van Wassenhove, herbergierster.

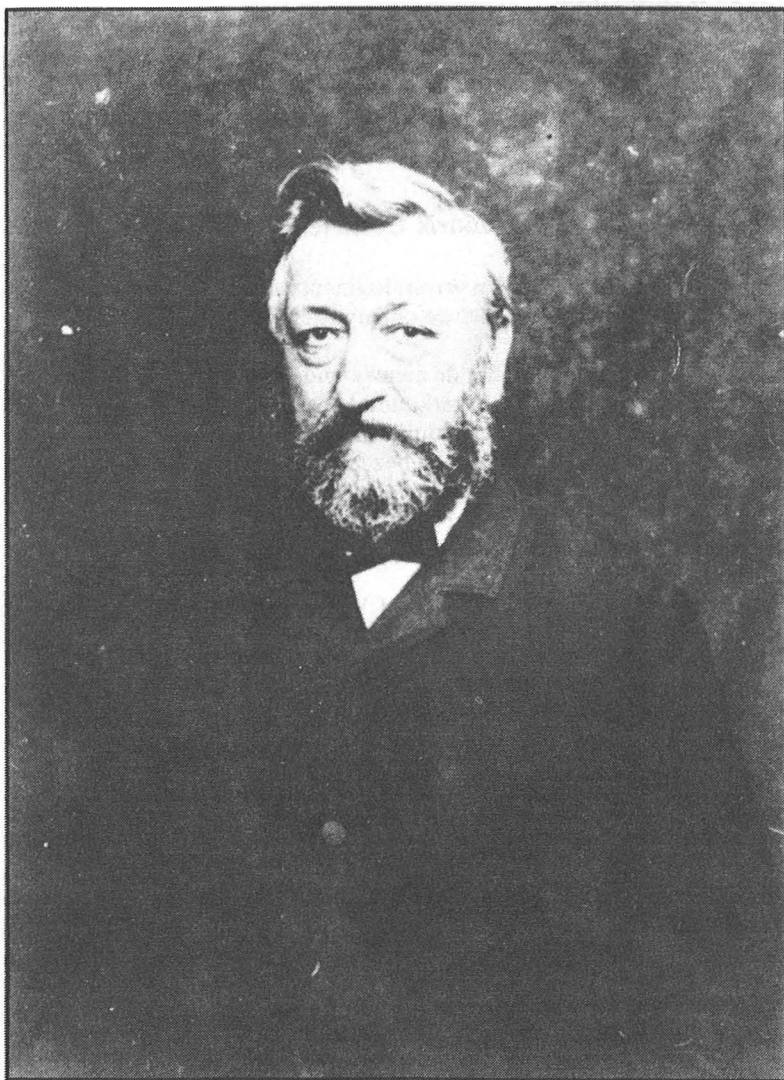
In dit gezin aanschouwde op 9 februari 1836 een zoon het levenslicht die de naam kreeg van Aldemar-Camille. De jongen groeide op en was zeer leergierig. Achter de gelagzaal van *De Roos* was een kleine zaal waar regelmatig de plaatselijke toneelkring *Moedertaal en Broedermin* optrad. De jonge Van der Cruyssen schreef op 14-jarige leeftijd een alleenspraak die veel ophef maakte in de toneelkringen.

In diezelfde zaal stond ook de bibliotheek van de toneelkring. Daarin prijken op een ereplaats de volledige werken van Hendrik Conscience, want in het jaar 1847 verscheen *De Leeuw van Vlaanderen* die aller harten deed ontvlammen en gretig gelezen werd. Van der Cruyssen heeft ze één voor één gelezen, werd door vrienden aangemoedigd, studeerde voor onderwijzer en werd in dit ambt benoemd te Nevele in 1853.

Het is in die periode dat Van der Cruyssen de heer Berlemont leerde kennen, voorzitter van de Kortrijkse toneelkring *De Leeuw van Vlaanderen*.

In september 1861 werd Van der Cruyssen benoemd tot onderwijzer te Kortrijk. Daar ontmoette hij Hendrik Conscience en sloot vriendschap met hem. Maar vooraleer over deze vriendschap iets meer te zeggen, willen we de verdere loopbaan van Van der Cruyssen volgen.

Hij huwde te Kortrijk met Leonie Justina Lefebvre op 14 april 1868. Een jaar later werd hij kantonnaal opziener te Tielt, in 1878 hoofdinspecteur voor West-Vlaanderen te Brugge, in 1885 bijzonder opziener van het schoolressort, 11 jaar later werd Van der Cruyssen provincieraadslid te Antwerpen en in 1900 ondervoorzitter van de provincieraad. Gedurende de eerste we-



Aldemar-Camille Van der Cruyssen  
als onderwijzer te Kortrijk.  
(Foto A.M.V.C., Antwerpen.)

reldoorlog verbleef het gezin te Folkstone. Van der Cruyssen overleed in 1926 te Antwerpen.

Gedurende al die jaren schreef A.C. Van der Cruyssen een 15-tal boeken, voor die tijd leerzame werken met diep zedelijke inslag. Hij droeg zelfs zijn boek *Twee beproefde harten* op aan zijn vriend Conscience met de opdracht *Aan Vlaanderens gevierde Romanschrijver Hendrik Conscience uit achting en erkenning opgedragen*.

## De vriendschap met Hendrik Conscience

In september 1861 vernam arrondissementscommissaris Hendrik Conscience de benoeming van een nieuwe onderwijzer te Kortrijk.

Via kennissen hoorde hij dat de nieuwe onderwijzer, A.C. Van der Cruyssen, de Nederlandse taal- en letterkunde beoefende. Conscience wou de jonge onderwijzer leren kennen en stuurde aan op een ontmoeting. Op een bepaalde dag ging Van der Cruyssen op bezoek bij Conscience, waar hij zeer hartelijk werd ontvangen. Na een schuchter begin werd het gesprek zeer vertrouwelijk en zelfs hartelijk, met een glas wijn werd in een goede stemming afscheid genomen juist alsof ze reeds jaren vrienden waren.

Bij het afscheid vroeg Conscience of Van der Cruyssen 's avonds naar de samenkomsten wou komen die regelmatig plaatsgrepen in het *Café Belge* op de Grote Markt.

Daar was het stamlokaal van Conscience, waar hij door zijn vrienden als een god vereerd werd.

Tijdens die samenkomsten zat Conscience op zijn dooie gemak een pijpje te roken terwijl hij aan de gesprekken deelnam. Zo deed Van der Cruyssen zijn intrede in het kunstenaars- en letterkundig leven van Kortrijk. De ene dag kwamen de kunst en letterkunde aan de beurt, terwijl op andere samenkomsten gekaart werd of domino werd gespeeld. Zo stichtten de twee vrienden samen met nog anderen het *Comité van de Schoolpenning*, tot ondersteuning van de gemeentescholen. Kortrijk had toen nog geen meisjesschool, er werd besloten een vrije school op te richten voor meisjes. Weldra bezochten een 100-tal leerlingen deze instelling die later uitgroeide tot de stedelijke meisjesschool. Conscience en Van der Cruyssen waren ook de stichters van de *Société Littéraire*, waarvan Conscience erevoorzitter werd. Tijdens die bijeenkomsten ontstonden soms de meest levendige discussies, meestal uitgelokt door Conscience zelf. Van der Cruyssen getuigt, *ik heb meer geleerd op een avond dan met een maand studie*.



Stilaan leerde Van der Cruyssen zijn vriend Conscience beter kennen als mens, als geleerde en als redenaar ; hij was ook vaardig in alle handwerk, hij kapte, kerfde, timmerde en smeedde, maakte zelf al het speelgoed van zijn kinderen, bezat een werkkamer waar al het materiaal netjes was opgehangen, waar niemand, buiten Van der Cruyssen, toegang kreeg.

Tijdens de vele bijeenkomsten leerde Van der Cruyssen zijn vriend Conscience vooral kennen als schrijver. In die periode schreef hij 18 werken. De stof voor een nieuw boek werd grondig bestudeerd, hij vormde en hervormde, hij kneedde en herkneedde zodanig de inhoud totdat hij alles klaar zag. Dagen na elkaar kon hij met een onderwerp in zijn hoofd rondlopen ; hij vertelde 's avonds of tijdens hun samenkomsten de inhoud van het nieuwe boek, ook gedurende de wandelingen werd de stof besproken en uit de doeken gedaan. Eens zover werd het op schrift gesteld. Conscience was niet alleen een verwoed schrijver maar hij reisde ook graag en veel. Zelfs een reis naar Zwitserland schrikte hem niet af.

Toen Conscience in Elsene woonde en Van der Cruyssen te Brugge verbleef, trok het tweetal als goede vrienden voor enkele dagen naar De Panne en Veurne. Ze bestudeerden er de levensgewoonten van de bevolking, spraken met de vissers, gingen pootje baden in zee en rustten uit op een hoge duinrug. Zo aanschouwden ze de wijdse zee, de golvende baren en de vlucht en het gekrijs van de zeevogels. Het was tijdens deze rustpauze dat de vrienden besloten een lange voetreis te maken door Vlaanderen. Een jaar later verbleef Conscience te Blankenberge, Van der Cruyssen en Jules Hoste kwamen enkele dagen later per trein aan en van daar begon de voettocht.

Conscience had de gewoonte steeds vooraan te gaan, hij gaf het tempo aan, dat was goed zei hij om de zenuwen te stillen, men moest zich kunnen *afbeulen* en *zijn beer temmen*, zo kon men iets bereiken.

Het drietal trok naar Middelkerke, wandelde verder naar De Panne en Adinkerke, elk had een wandelstok en een pakje met wat kledingstukken mee. Ze kwamen terug over Nieuwpoort, waar ze aan de waterlijn schoenen en kousen uittrokken en met opgesloofde broekspijpen in het water voortwandelden. Ze hadden hun schoenen aan elkaar gebonden en over de wandelstok gehangen die ze op de schouder droegen. Te Nieuwpoort-bad verbleven ze in een klein hotel waar ze samen een kamer betrokken. Na wat rust ging de tocht verder naar Oostrozebeke waar Conscience door de bevolking werd herkend en een uitbundige hulde kreeg.

Van daar toog men naar Oudenaarde en keerde zo over Zottegem, Herzele en Denderleeuw terug naar Elsene, waar ze in het Wiertzmuseum aankwamen, doodmoe maar echt voldaan van al het schone dat ze hadden ontdekt en gezien.

In 1871, toen Van der Cruyssen te Tielt woonde, kwam Conscience een achttal dagen op bezoek. Tijdens dit verblijf gaf Aldemar-Camille inzage van een plan en de voorbereiding voor zijn nieuw boek *De jongen van Ruiselede* dat een jaar later zou verschijnen en zelfs een drietal herdrukken kende.

Van uit Tielt ondernamen de vrienden een tocht naar Nevele, de geboortestreek van Van der Cruyssen. Er werd een bezoek gebracht aan de ouderlijke woning ; in de Langemunt bij Rosalie en Virginie Loveling, belden ze waar ze op thee en een lang gesprek werden onthaald. Ook werd de jeugdvriend René Tesselij begroet, want deze was eertijds de ijverige secretaris van de toneelkring *Moedertaal en Broedermin*. Na dit vriendelijk weerzien gingen de vrienden terug naar Tielt.

Later trokken ze samen naar het Groot-Hertogdom Luxemburg, waar ze enkele dagen verbleven, het landschap bewonderden en vele indrukken opdeden.

Van der Cruyssen vermeldt verder in zijn *Herinneringen* dat Conscience zeer verknocht was aan zijn vrienden en er ook alles voor over had. Want het was ook Conscience die de nodige stappen ondernam voor de benoeming van Van der Cruyssen als provinciale schoolopziener.

Bij het verschijnen van Conscience's honderdste boek werd door vrienden een huldecomité gesticht, dat bestond uit de heren Coreman, Antwerpen ; F. De Potter, Gent ; A.C. Van der Cruyssen, Brugge en Jules Hoste, Brussel.

We eindigen dit artikel met de woorden die A.C. Van der Cruyssen over zijn vriend Conscience neerschreef.

*Hij had een gouden hart, kon moeilijk veronderstellen dat iemand boos of kwaadaardig kon zijn. Zóó heb ik hem gekend, zóó ook achtte en vereerde ik hem. En zóó ook zal zijn nagedachtenis mij immer duurbaar blijven.*

A. JANSSENS  
Nevele, dag van H. Elisabeth

## Geraadpleegde werken

- H. CONSCIENCE, *Geschiedenis mijner Jeugd, met inleiding van Marnix Gijsen*, Mercatorfonds, Antwerpen, 1978.
- A.C. VANDER CRUYSSSEN, *Mijn Herinneringen aan Conscience*, Uitg. G. De Vreese, Antwerpen, 1905.  
Idem, Uitg. De Nederlandsche Boekhandel, 1906.  
Idem, Uitg. Van der Poorten en Co, Gent, 1926.
- P. VAN COLEN, *Hendrik Conscience en Kortrijk*, in *Vlaanderen*, jg. 22, nr. 136, juli - augustus 1973. (Met dank aan de heer J. Van de Casteele voor het bezorgen van copieën.)
- J. VAN DE CASTEELE, *Nog Nevelse Figuren*, in *De Autotoerist*, jg. 31, nr. 9, 13 april 1978, blz. 527 (Nevelenummer).
- E. WILLEKENS, *Profiel van Hendrik Conscience, 1812 - 1883*, uitgave Stichting Hendrik Conscience v.z.w., 1982.

## Bijlage 1

Brief van A.C. Vander Cruyssen aan Hendrik Conscience waarin de vriendschap tussen de twee schrijvers tot uiting komt. (Origineel A.M.V.C. Antwerpen.)

Brugge, 31 Juli 1881

Vriend Conscience

Ik ben gelogeed in het *Hotel du Commerce* Groote Markt, en breng, buiten het uur der maaltijden, den ganschen dag door in de Noormaalschool. Ik zal gelukkig zijn U weer te zien en dit verhoop ik gansch hersteld. De beste groetenissen van mij en mijne vrouw naar U en Mevr. Conscience.

Ik druk U de hand.

A.C. Vander Cruyssen

## Bijlage 2

Brief van Hendrik Conscience aan A.C. Vander Cruyssen waarin de vriendschap tussen de twee auteurs tot uiting komt. (Origineel A.M.V.C. Antwerpen.)

Brussel den 18 September 1875

Vriend Van der Cruyssen

Ik ben slechts eergisteren teruggekomen van eene reis te voet door het Walenland, en ik moet mij haasten mijn ambtelijk werk af te doen ; om alweder te vertrekken, want het gaat mij niet beter dan vroeger.

Verre van hier alleen vind ik wat verlichting.

Ik heb evenwel uw werk *TWEE BEPROEFDE HARTEN* gelezen ofschoon zulke inspanning der geesten mij ten stelligste is verboden. Het boek is zeer belangwekkend in de geheimzinnigheid welke er over heerschen houdt de aandacht tot het einde zeer geboeid. Buiten eenige taal onachtzaamheden (meestal dialectvormen) is de stijl goed. Ik twijfel niet aan het welgelukken des werks.

Vander harte dank ik U voor Uwe vriendelijke opdrachten.

Of ik ze verdien of niet, zij is mij welgekomen als een blijvend bewijs uwe goede genegenheid.

Ik druk U dankend de hand.

Conscience

onze beste groetenies aan Mevr. Vander Cruyssen.

## POESELSE UITWIJ KING NAAR AMERIKA

### TUSSEN 1890 EN 1930 (\*)

In „We are to stay”, een artikel over de emigratie naar Amerika, in „Snoeck's grote almanak” uit 1967 geschreven door ons medelid André De Ké lezen we dat tussen 1890 en 1930 ongeveer 110.000 landgenoten in de Verenigde Staten aankwamen. Vijfentachtig tot negentig procent van de uitwijkelingen waren afkomstig uit Vlaanderen, waarvan de overgrote meerderheid uit West-Vlaanderen (75 %) en Oost-Vlaanderen (20 %). Zo is het ook meer dan normaal dat geen enkel Vlaams dorp ontsnapte aan deze uitwijkingensrage. Net als in de omliggende gemeenten werd de lokroep naar het „beloofde land” voor vele Poeselaars te sterk en de langste reis uit hun leven werd aangevat. Een groot deel keerde na enkele jaren naar het geboorteland terug, doch velen vonden in Amerika hun tweede thuisland en zouden Vlaanderen nooit meer terug zien.

Hierna volgt de opsomming van de Poeselse uitwijkelingen. Waar we over gegevens beschikken omtrent verblijfplaats in de U.S.A., beroep, eventuele terugkeer, enz. hebben we getracht dit zo volledig mogelijk te vermelden. Er dient opgemerkt dat de uitwijkelingen niet allemaal in de bevoeringsregisters uitgeschreven werden. Waar de officiële gegevens ontbraken gingen we te rade bij de familieleden van de emigranten hier ter plaatse.

- |                        |                                |
|------------------------|--------------------------------|
| – BAELE August         | ◦ Lotenhulle 1862 – dagloner ; |
| DE WITTE Maria         | ◦ Nevele 09.11.1865 ;          |
| BAELE Carolus, Renatus | ◦ Poesele 13.05.1887 ;         |
| Amatus, Prosper        | ◦ Poesele 07.03.1889 ;         |
| Elisa, Margarethe      | ◦ Poesele 29.06.1891.          |

In de kantlijn van het register staat gewoon vermeld „vertrokken naar Amerika”. Gezien hun woning (toen Nieuwekerkstraat nr. 2) opnieuw wordt bewoond op 5 mei 1893 mogen we aannemen dat de familie begin 1893 uitweek. Voor zover bekend is dit de eerste Poeselse familie die naar Amerika vertrokken is.

- |                           |   |
|---------------------------|---|
| – CORNELIS Jan, Theophiel | ◦ Lotenhulle 17.10.1871<br>– landbouwer ; |
| COLPAERT Marie, Léonie    | ◦ Nevele 02.12.1865 ;                     |
| CORNELIS Martha, Maria    | ◦ Poesele 20.02.1898 ;                    |
| Edmondus, Eduardus        | ◦ Poesele 13.05.1899 ;                    |
| Mauritius, Leo            | ◦ Poesele 06.08.1900.                     |

Het gezin Cornelis woonde in de Paepestraat nr. 6. Ze vertrokken naar



- BAUTERS Fredericq                                 ◦ St.-Martens-Leerne 12.12.1887.  
Hij vertrok op 10 augustus 1909 vanuit de Nieuwe Kerkstraat nr. 1 naar Nevele en dan naar Amerika waar hij in 1934 overleed.
  
- BAUTERS August                                    ◦ St.-Martens-Leerne 28.08.1885.  
Hij werd te Poesele op 24 januari 1907 als werkman ingeschreven. In 1909 verliet hij zijn woning in de Beentjesstraat nr. 3 en vertrok naar Amerika. Hij keerde na 15 jaar terug en vestigde zich dan in de Oude Kerkstraat.
  
- MADOU Camillus, Eugenius                   ◦ Poesele 26.02.1877  
– klompenmaker.  
Huwde met Maria De Prest op 10 mei 1905 en week uit naar Amerika in 1909. Hij was de broer van Gentil Madou die in 1906 uitweek en de zoon van Karel, Lodewijk Madou die in het register ingeschreven stond als „meester klompmaker, eigenaar, herbergier”.
  
- DE VREESE Leo, Basilius                     ◦ Zeveren 19.05.1882     – schilder.  
Hij woonde langs de Bredeweg nr. 2. Op 5 januari 1910 werd zijn uitwijking genoteerd zonder datumvermelding zodat we mogen aannemen dat de emigratie einde 1909 plaatsvond.  
De familie De Vreese deelde ons mee dat ook Euphrasie en Virginie DE VREESE samen met, of kort na, hun broer Baziël uitweken naar Amerika.
  
- DE PREST Maria, Elisa                         ◦ Nevele 10.08.1879.  
Echtgenote van Camillus Madou. Ze woonde langs de Bredeweg nr. 9 samen met haar twee kinderen !  
MADOU Martha                                    ◦ Nevele 21.04.1906 ;  
MADOU Margaretha, Christina               ◦ Poesele 12.10.1908.  
Ze vertrokken op 20 augustus 1910 naar Amerika.
  
- BAUTERS Aloïis, Frans                        ◦ St.-Martens-Leerne 07.10.1886.  
Hij stond alhier ingeschreven als werkman en vertrok naar Amerika op 14 oktober 1910.
  
- DE MEYER Kamillus, Oscar                   ◦ Poesele 15.10.1886,  
woonde in de Paepestraat nr. 8 en vertrok naar Amerika op 31 december 1910.
  
- LIEVENS Camiel                                 ◦ Poesele 10.03.1890.  
Vermoedelijk trok Camiel Lievens in 1911 naar de Verenigde Staten

waar hij als hulp werkte op een ranch in North Dakota. Hij keerde vermoedelijk terug in 1914. De korte tijd die hij in de U.S.A. was liet hem nochtans toe de Engelse taal zeer goed te lezen.

Tijdens de laatste jaren van zijn leven heeft Poesele Camiel gekend als de hovenier van Pastoor Smesman. Voor de toenmalige jeugd zal hij altijd bekend blijven als de man die met een deugnietachtige glimlach ons de eerste woordjes Engels bijbracht.

- LIEVENS Theophilus                      ° Poesele 07.03.1889.  
Theofiel Lievens vatte op aandringen van zijn broers René en Camiel op 14 september 1912 de reis aan naar Amerika. Hij vond werk te Chicago als bloemenkweker bij de Western Electric Cy. In 1917 meldde hij zich als vrijwilliger bij het Amerikaanse leger en scheepte in voor Frankrijk. Op hetzelfde moment dat Theofiel Lievens in Frankrijk vocht tegen de Duitsers streed zijn jongere broer Cyriel aan de zijde van het Belgische leger in de IJzervlakte. In 1920 huwde hij te Chicago Mary Van de Maele die hij bij een bezoek aan de familie kort na de eerste wereldoorlog had leren kennen. In 1925 keerden beiden naar Vlaanderen terug en vestigden zich te Nevele op de wijk Kerrebroek samen met hun in Amerika geboren zoon Wilbur. In 1928 werd hier hun dochter Agnes geboren. In 1929 trok de familie echter opnieuw naar Amerika en vestigde zich te Moline. Theofiel Lievens vond nu werk bij de International Farmal Works te Rock Island (Illinois) waar hij tot aan zijn opruiming werkzaam bleef. Hij overleed te Moline op 9 mei 1968.
  
- BAUTERS Oscar, Renuus                ° Poesele 31.03.1891,  
Na achtereenvolgens te Nevele en te Ooigem te hebben verbleven werd Oscar Bauters op 23 april 1913 terug te Poesele ingeschreven. Op 31 mei 1913 vertrok hij evenwel naar Amerika.
  
- DE MEULENAERE Alfons                ° Meigem 08.09.1868,  
was gehuwd met Marie Verplaetse. Zij woonden in de Beentjesstraat nr. 1. In 1901 stond De Meulenaere bekend als winkelier, in 1902 en 1906 als schilder en in 1908 terug als winkelier. Het bevolkingsregister 1900 - 1910 vermeldt „leurder”. Hij vertrok naar Amerika op 17 oktober 1913 en nam zijn intrek bij René Lievens te Moline.
  
- SCHEIRENS Henricus                   ° Tielt 28.09.1875 – landwerkmán ;  
MARTENS Emma                           ° Vinkt 30.08.1885 – huishoudster ;  
SCHEIRENS Madeleine, Martha       ° Vinkt 02.01.1894 ;  
SCHEIRENS Alfons                       ° Poesele 05.04.1913.  
Het gezin woonde in de Mortierstraat nr. 17 sinds 1912. Ze werden



ambtshalve uitgeschreven als „vertrokken naar Amerika op 28 maart 1914”.

- CLAEIJS Henri ◦ Lotenhulle 29.09.1879 – dagloner.  
Hij was inwonend in de Paepestraat nr. 11 en vertrok naar Amerika op 28 april 1914.

- DE WITTE Marcellin ◦ Nevele, was thuis inwonend in de Spaelstraat nr. 2. Hij vertrok vermoedelijk ook in 1914 voor de eerste maal naar Amerika. Op 14.06.1917 huwde hij te Nazareth Elena Cnudde en wordt aldaar in het bevolkingsregister ingeschreven. Na de oorlog reist hij opnieuw naar de Verenigde Staten (Mishawaka) en keert in 1923 terug. Vanaf 1926 vestigt hij zich te Nevele op de wijk Kerrebroek.

- VERPLAETSE Marie ◦ Meigem 08.09.1868 ;  
DE MEULENAERE Zelia ◦ Poesele 29.08.1901 ;  
    Maria, Odile ◦ Poesele 23.09.1902 ;  
    Irma, Zulma ◦ Poesele 26.03.1906.

Gezien de oorlogsomstandigheden kon Marie Verplaetse, samen met haar kinderen, pas op 28 mei 1919 emigreren naar Amerika waar reeds sinds 1913 haar echtgenoot verbleef. De familie werd door Gustaaf en Henri Van Parijs naar het station te Deinze gebracht. Per trein werd de reis verder gezet naar Le Havre waar werd ingescheept op New York. Een schip van de „Trans Atlantic Line”, de „Espagne”, bracht onze uitwijkelingen, samen met 300 andere passagiers en een 1.200-tal Amerikaanse soldaten veilig aan wal te New York op 16 juni 1919 om zes uur in de namiddag. Daar werd overgestapt op de trein en onmiddellijk doorgereisd naar Moline. Op 18 juni, om dertien uur zag Alfons De Meulenaere voor het eerst sinds zes jaar zijn vrouw en kinderen terug. De familie De Meulenaere vestigde zich te Moline. Alfons De Meulenaere overleed er in juni 1935, zijn echtgenote Marie volgde hem op 13 september 1946. De familie De Meulenaere was in de streek beter gekend onder haar bijnaam „lijwaad” of „lijnwaad”.

- VLAEMINCK Julius ◦ Nevele 02.08.1892 ;  
DE WITTE Marie ◦ Nevele 31.01.1893.  
Jules Vlaeminck en Marie De Witte huwden te Poesele op 29 oktober 1919. Op 10 november van hetzelfde jaar scheepten beiden in te Calais met bestemming New York. Van daaruit werd verder gereisd naar Mishawaka waar de jonggehuwden zich vestigden. Jules Vlaeminck kwam aan de kost als mecaniciens in de Chevrolet-fabrieken terwijl zijn

echtgenote Marie tijdens de eerste huwelijksjaren werkzaam was in een schoenfabriek. In 1920 werd hun dochter Marguerite geboren en in 1922 hun zoon Albert. Ondanks de welstand die de familie ginder genoot werd het heimwee hen te sterk en in april 1931 werd de terugtocht naar Poesele aangevat door Marie De Witte en haar twee kinderen. Jules Vlaeminck keerde pas begin 1932 terug gezien hun woning aldaar niet direct verkocht raakte. In hun laatste levensjaren hadden Julius en Marie hun intrek genomen in het rusthuis te Nevele waar beiden kort na elkaar overleden. Hij op 11 november 1977, zij op 16 februari 1978.

- BAUTERS Marie    ° (?)  
Volgde haar vier broers naar Amerika in december 1919 om in januari 1920 daar aan te komen.
- BAUTERS Irma    ° (?)  
Zij vatte kort na haar zuster de reis aan naar Amerika. Ze werkte er als huishoudster bij een welstellende familie.  
De leden van de familie Bauters zijn in de streek beter bekend onder hun bijnaam „poetsers”.
- DE KEYSER Julius, Emilius                      ° Nevele 23.07.1890 - zonder beroep.  
Hij woonde langs de Bredeweg nr. 14 en vertrok naar Amerika op 28 oktober 1920. Na ginder drie jaar als barman gewerkt te hebben keerde hij terug om op 31 oktober 1923 te Nevele te huwen met Julienne Schaubroeck en zich aldaar te vestigen.
- DE MEULENAERE Julius                              ° Poesele 15.04.1895.  
Jules De Meulenaere was de zoon van Alfons De Meulenaere en Marie Verplaetse. Hij emigreerde naar Amerika op 11 september 1920 waar hij huwde met Mary Bultinck die afkomstig was van Waardamme in West-Vlaanderen. Het echtpaar vestigde zich te Moline waar Jules werk vond bij John Deere Planter Works. Hij overleed te Moline op 23 maart 1969.
- LIEVENS Basilius                                      ° Poesele 23.07.1895.  
Baziel Lievens emigreerde een eerste maal naar Amerika in 1922 waar hij werkte als bloemenkweker te Chicago. Dit beviel hem blijkbaar niet zo erg en hij keerde naar België terug. Echter niet voor lang want in 1924 vertrok hij opnieuw naar Chicago. In 1927 vonden we Baziel terug als werkmans bij John Deere Planter Works te Moline waar hij 33 jaar werkzaam bleef. Op 21 mei 1931 huwde hij Zulma (in Amerika Selma genoemd) De Meulenaere. Zo werd op die dag in de Sacred Heart

Church te Moline een Poesels huwelijk gesloten. Het echtpaar kreeg vier kinderen. Baziel Lievens overleed te Moline op 1 november 1981. Zijn echtgenote Zulma is tot op heden in leven en beheerst, na meer dan 60 jaar onze streek verlaten te hebben, nog goed onze taal.

- DE WITTE Octaaf   ◦ Nevele 23.09.1891,  
staat in het bevolkingsregister 1920-1930 vermeld als vertrokken naar  
Amerika, evenals zijn echtgenote Van de Walle Sidonie. Zij vestigden  
zich te Mishawaka. Octaaf De Witte was de broer van Marcellin en  
Marie De Witte.
  
- VAN DE WALLE Sidonie   ◦ Poesele 25.03.1893,  
stond ingeschreven te Poesele, Poucqstraat 5 (geen jaartal van uitwijking  
vermeld).
  
- VAN DE WALLE Maurice   ◦ Poesele 13.08.1895.  
Volgens de gegevens in ons bezit reisde Maurice Van de Walle in 1924  
naar de Verenigde Staten (Mishawaka). Hij arriveerde er op 22 novem-  
ber aan boord van de S.S. „Melita”. Op 28 mei 1926 werd hem door  
het Belgisch Consulaat te Chicago een reispas uitgereikt met een geldig-  
heidsduur van twee jaar. Na deze periode keerde Maurice Van de Walle  
naar België terug.  
Er bestaat een foto genomen te Mishawaka waar Marcellin en Octaaf  
De Witte en Maurice Van de Walle uit Poesele op staan samen met een  
zekere Frans Cornelis (uit Nevele ?). Volgens onze gegevens zou dit on-  
mogelijk zijn, gezien Marcellin De Witte en Maurice Van de Walle nooit  
samen in Amerika zouden kunnen geweest zijn. Ofwel was Van de Walle  
een eerste maal in de Verenigde Staten vóór 1924 (wat het meest waar-  
schijnlijk is) ofwel keerde Marcellin De Witte pas na 1923 naar België  
terug. Daar beide emigranten nooit uitgeschreven werden uit de Poesel-  
se bevolkingsregisters zal dit hier ter plaatse moeilijk te achterhalen zijn.  
Maurice Van de Walle was de broer van Sidonie Van de Walle.
  
- DE KEYSER Irma (zuster van Julius De Keyser).  
Zij woonde in de Oude Kerkstraat en emigreerde rond 1930 naar de  
Verenigde Staten.

Twee mogelijke gevallen van uitwijking zouden eventueel nog kunnen zijn :  
PIJFEROEN August (◦ Lotenhulle 15.11.1862) - dienstknecht en DE  
LOOZE Benoni (◦ Oostwinkel 07.09.1864) - dienstknecht. Beiden stonden  
ingeschreven in de Mortierstraat nr. 16. In de kolom „Opmerkingen” van  
(het bevolkingsregister staat hier vermeld „hebben in 1903 de gemeente  
verlaten zonder nieuws gegeven te hebben”).

Tussen 1890 en 1930 trokken dus vanuit Poesele 53 personen naar de Verenigde Staten van Amerika, onder hen 39 volwassenen en 14 kinderen. Van vier van hen is nog met zekerheid geweten dat ze in leven zijn. Poesele zelf telt één Amerikaanse Vlaming : Albert Vlaeminck.

André Bollaert  
Poesele

**Bronnen :**

- Gemeentearchief Nevele : Bevolkingsregisters Poesele 1890 - 1900, 1901 - 1910, 1911 - 1920, 1921 - 1930.
- Mondelinge getuigenissen van de familieleden van de emigranten te Poesele en Nevele.
- Schriftelijke getuigenissen samengesteld door Mevr. Marion Lievens (Fayetteville - U.S.A.) die voor ons alle gegevens verzamelde over de families Lievens en De Meulenaere in de Verenigde Staten.

**Bijlage 1**

*certificat*

UNITED STATES IMMIGRATION  
LANDING CARD.

S.S. "MELITA" arrived ..... **22** NOV 19**24** .....

Name *VAN DE WALLE* ..... *Maurice* .....

18. Page ..... *A.* ..... Line..... *2* .....

BELGIE BELGIQUE  
 MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES  
 BELGIQUE BELGIQUE  
 MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES  
 BELGIQUE BELGIQUE  
 10 f. Fr. 3 Fr. 2.00  
 BELGIE BELGIQUE



**PASSEPORT**  
**REISPAS**  
 ROYAUME DE BELGIQUE  
 KONINKRIJK BELGIË

n° du passeport .... 102  
 n° van den reispas ..  
 Nom du porteur .... Van de Walle  
 Naam van den houder Maurice  
 Accompagné de ..  
 Vergezeld van ..  
 Nationalité ..... Belge  
 Nationaliteit .....

Signalement. — Persoonsbeschrijving

de M. — van M. de M<sup>me</sup> — van Mevr.  
 Profession ..... Journalier  
 Beroep .....  
 Lieu et date de naissance ..... Poelsele  
 Plaats en datum der geboorte ..... Belgische  
 13 d'oct  
 1895  
 Domicile ..... Heishawaka  
 Woonplaats ..... Ind.  
 Visage ..... ovale  
 Aangezicht .....  
 Yeux ..... bruns  
 Oogen .....  
 Cheveux ..... noirs  
 Haar .....  
 Signes particuliers .. V  
 Bijzondere kenteekens

Enfants. — Kinderen

| Nombre. — Aantal. | Age. — Ouderdom. | Sexe. — Geslacht. |
|-------------------|------------------|-------------------|
| V                 | V                | V                 |

Titulaire. — Titularis. Epouse. — Echtgenote.



PHOTO.

Signature du titulaire  
Handteekening van  
den titularis .....

*Maurice Van De Walle*

Signature de l'épouse  
Handteekening der  
echtgenote .....

AVIS IMPORTANT.  
Le Gouvernment belge n'interviendra pas dans les frais de rapatriement des personnes se rendant à l'étranger.  
BELANGRIJK BERICHT.  
Regering zal de kosten van terugkeer naar het vaderland der personen die zich naar het buitenland begeven, niet vergoeden.



Le Conseil de Belgique

*A. Vermeire*

Pays pour lesquels ce passeport est valable :  
Landen waarvoor deze reispas geldig is :

*Pour tous pays étrangers*

Ce passeport expire le ..... Deze reispas verloopt den  
*vingt sept mai mil neufcent vingt huit*

Délivré à ..... Chicago MAY 28 1926  
Afgegeven te .....

Date .....  
Datum ..... *vingt huit mai mil neuf cent vingt huit*

(\*) Qualité, signature et sceau de l'agent qui a délivré le passeport.  
(\*) Hoedanigheid, handteekening en zegel van den agent die den reispas heeft afgegeven.

## Bijlage 2

### *Lievens reunion to be Sunday* (1980)

The first Lievens family reunion will be held at 1 p.m. Sunday at the Stephens Park Shelter, Moline. There will be a potluck supper at 5 p.m.

### *Lievens family elects officers* (1980)

Newly elected officers of the 1981 Lievens family reunion are Jo Rettig, president; Alice Layer, secretary, and Agnes Gasperovich, entertainment.

### *Lievens reunion officers* (1982)

Officers elected at the third annual Lievens reunion are: Marion Doak, president; Mildred Kale, secretary; and recreation chairmen Terry Holladay and Joyce Layer.

### **Officers chosen at Lievens family reunion** (1982)

Mrs. Jo Rettig, Moline, was named president when the second annual Lievens family reunion was held yesterday in Stephens Park, Moline.

Alice Layer of Milan was chosen secretary and Florence Nichols of Moline and Vickie Rettig of East Moline will be in charge of recreation for next year's reunion.

Ernie Lievens, 77, was

the oldest member attending and Joey Rettig, 4-month-old son of Mr. and Mrs. Robert Rettig, the youngest. All are from Moline.

### **Lievens reunion** (1981)

The second annual Lievens family reunion will be held Sunday beginning at 1 p.m. in the shelter at Stephens Park, Moline. A potluck supper will be served at 5 p.m.

### **Reunion slated** (1982)

The Lievens family will hold its 3rd annual family reunion at 1 p.m. July 25 in the shelter house of Stephens Park, Moline.

A potluck dinner will be served at 5 p.m.

For more information, call 799-3502.

Sinds 1980 houdt de familie Lievens een jaarlijkse bijeenkomst. Hierop worden dan steeds de verantwoordelijken gekozen die moeten instaan voor de organisatie van het volgende jaar.

## DE DRIE WINDMOLENS VAN MERENDREE

### De Steyaert-molen

Rond de eeuwwisseling bezat Merendree drie windmolens. Een stenen korenwindmolen op de Molenkouter, thans Veldestraat werd anno 1843 gebouwd door Karel Steyaert. In 1868 werd deze molen verenigd met de aanpalende koren- en oliewind- en stoommolen en vormde aldus de korenstoom- en windmolen.

In 1891 werd de molen aangedreven door een stoommachine. Na de eerste W.O. werd hij gedeeltelijk afgebroken en kreeg de bestemming als graanmolen met gassmidse. Anno 1960 baatte de familie Steyaert de graanmolen met gasmotor nog steeds uit. Heden is de molenromp ingericht als woning en schrijnwerkerij (1).

### De Vermeire-molen

Op Oostergemkouter werd hoogstwaarschijnlijk na het proces tussen de heer Ferdinand Joseph Coolman en Jan Baptiste Vermeire, molenaar op de Verplaetse-molen, anno 1783 een houten korenwindmolen gebouwd. Deze molen bleef eigendom van de familie Vermeire tot hij achtereenvolgens verkocht werd in 1896 aan Richard Sieron-DeVreese, bakker te Hansbeke en in 1898 aan Eduard Verstraete-Van Thuyne, landbouwer te Merendree. Na de eerste W.O. was de molen eigendom van Bruno Verstraete - De Schrijver en werd hij in 1919 gedeeltelijk afgebroken. De totale afbraak volgde dan in 1927 (2).

### De Verplaetse-molen

Deze molen is de oudste van de drie en was gelegen op de wijk *Staeck ten Poucke*, langsheen de weg van Merendree naar Hansbeke, links van de Kouterslag.

In het landboek van Merendree vinden we deze molen onder het derde be-  
loop nummer 189 : *item den meulenbergh met den rosmeulen staende op  
sheeren straete toebehoorende mijnheer van Vinderhoute* (3).

In een ordonnatie van 15 maart 1438 vóór Pasen, uitgeschreven door de schepenen en de raad van de stad Gent betreffende het onderhoud van de Kale en andere waterlopen op het grondgebied van Vinderhoute, Drongen,





De Steyaert-molen vóór 1914.  
(Documentatiecentrum Het Land van Nevele.)

Landegem, Merendree, Hansbeke, Zomergem en Lovendegem is reeds sprake dat op die plaats een molen stond : ... *de cruus Calene die licht tusschen beede dese voorseijde Caelene commende bij der meulen te Meerendre ...* (4).

Anderhalve eeuw later komt de molen opnieuw in de archiefstukken voor. In die tijdsspanne werd hij waarschijnlijk door onweder, storm of door de bende opstandelingen die eind december 1581 Merendree bezocht in brand gestoken en vernield. Feit is dat op 18 juli 1586 Jacob van Dooresele en Willem Brackman zoon van Jan een aanvraag richtten tot Jonkheer Franchois Wouters, Heer van Vinderhoute, om op de wijk Poeke *op den Muelenbeerch* een windmolen te mogen oprichten.

Het akkoord tussen beide partijen werd voor een termijn van 18 jaar afgesloten. De jaarlijkse cijnspacht van de molenberg werd vastgesteld op 10 pond groten en dit vanaf 1 september 1586. De pacht werd per kwartaal vereffend, in schijven van 2 pond 10 schellingen groten. De eerste betaling zou op 1 december 1586 geschieden. Ook vielen alle herstellingen aan de molen ten laste van de huurders (5).

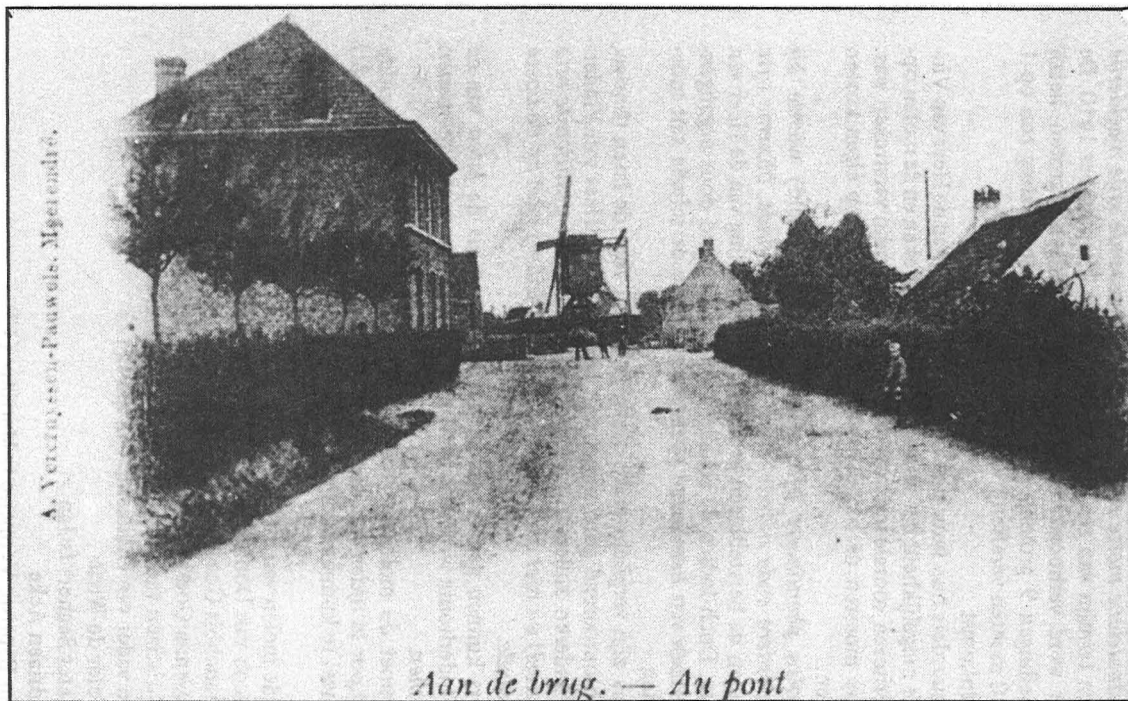
Verder werd overeengekomen dat de Heer van Vinderhoute de mogelijkheid had na afloop van de huurovereenkomst de molen te aanvaarden *bij prisie* (schatting). Dan konden Jacob en Willem de eventuele herstellingswerken aan de molen uitgevoerd, in rekening brengen bij de Heer van Vinderhoute.

Indien de molen echter *afghebrant wierde vanden viant ofte deur orloghe* zullen de huurders vrijstelling genieten van elke vorm van pacht tot *datter eene andere meuelene zal ghestelt ende gherecht wesen* (6).

Na het eindigen van de 18-jarige huurovereenkomst richtte Susanna Goethals weduwe van Franchois Goethals en Joos Goethals voogd van de wezen van Franchois een verzoekschrift aan de Heer van Vinderhoute waarin ze de toelating vroegen om de cijnspacht van de rosmolen te verlengen. Op 3 maart 1605 heeft Jonkheer Franchois Wouters *den cheyns ende pacht van de rosmeulen gheprolongueert* (verlengd) *ende ghecontinueert* (doen voortdueren) voor een periode van 4 jaar en dit op basis van vorig akkoord (7).

Hieruit kunnen we vaststellen dat de bouwers van de molen, Jacob en Willem, heel waarschijnlijk de huurovereenkomst van de molenberg overlieten aan Franchois Goethals en dat dezelfde Franchois de molen *in prisie* aanvaardde.

Na het verstrijken van de laatste huurovereenkomst aanvaardde Jo<sup>r</sup> Wouters de molen, die hem in 1610 terug verhuurde.



De Verplaetse-molen omstreeks 1900.

Deze molen werd in 1914 in brand geschoten. Vóór de molen de oude ophaalbrug over het Schipdonkanaal.  
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

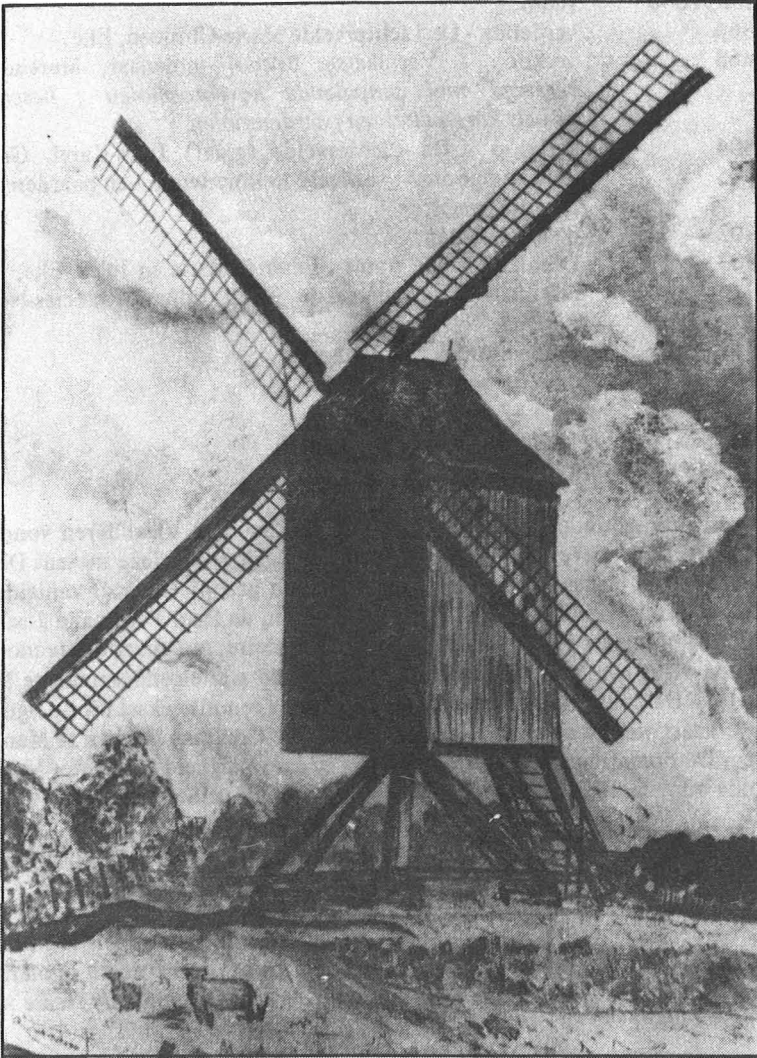
Christiaen van Ooteghem en zijn zoon Pieter verklaarden op 9 oktober 1610 in *loyalen pachte ghenomen thebbene van mijn voorn(oemde) Heere de cooren wintmuelene mette peerden muelene weesende vrije maelderije* en dit voor een termijn van zes jaar beginnende op 1 september 1610. De jaarlijkse huur werd verhoogd tot 33 pond 6 schellingen 8 groten, hetzij 8 pond 6 schellingen 9 groten per kwartaal. De eerste betaling zou op 1 december 1610 moeten vereffend worden (8).

De huurovereenkomst :

- Indien de huurders hun huur niet op tijd betaalden, had de Heer van Vinderhoute de mogelijkheid het huurcontract te verbreken en de molen opnieuw te verhuren vooraleer de overeengekomen termijn verstreken was.
- De huurders moesten de molen met de paardemolen op eigen kosten onderhouden.
- *Als de molen gheruineert ofte ghedestruert* (vernield) *wierde bij grooten onwedere ende onredelicken storme van winde, blixeme ofte dondere* zullen de herstellingen gebeuren voor rekening van de Heer van Vinderhoute. Doch indien de schade veroorzaakt werd door *neggligentie ofte toedoen van hemlieden pachters* zullen ze de schade zelf moeten vergoeden.
- De huurders zijn verplicht gratis graan te malen voor de laten (horige, halfvrije die onroerend goed in gebruik heeft) van de Heer van Vinderhoute. De anderen zullen een vergoeding betalen *ten zesthienste rate (evenredig deel) en niet daer ondere voor huerl(ieden) loon up de boete daer toe staende.*
- De huurders kunnen geen schadevergoeding eisen als de *laten* van de Heer van Vinderhoute wonende in de parochie van Landegem *te muelen niet en quamen.*
- Tenslotte moet de molenaar steeds in het bezit zijn van *drije mudde multers* (9) *om in tijden van windeloosheyt mijns heeren voorn(oemde) laten* van meel te kunnen bedienen indien ze het wensten (10).

Huurders van de molen van de Heer van Vinderhoute :

1. 1586 : Jacob van Dooresele en Willem Brackman
2. ? : Franchois Goethals
3. 1605 : Susanna Goethals weduwe van Franchois Goethals
4. 1610 : Christiaen van Ooteghem en zijn zoon Pieter
5. 1669 : De vader van Guillaeme Goethals (11)
6. 1680 : Pieter de Witte
7. 1742 : Pieter Seghers fs Jan
8. 1745 : Adriaen Acke
9. 1750 : Jan Baptiste Vermeire fs Martinus (12)
10. 1773 : nog steeds Jan Baptiste Vermeire (13).



De Vermeire-molen, foto naar een schilderij.  
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Eigenaars van de molen op de wijk Staeck ten Poucke :  
 Oorspronkelijk : De Heer van Vinderhoute.  
 Eind 18de eeuw : De Lichtervelde, graaf Van Heurne, Gent.  
 Anno 1840 : Idem.  
 1866 : verdeling - De Lichtervelde Marie-Ghisleen, Eke.  
 1868 : verkoop - Verplaetse Bruno, molenaar, Merendree  
*verenigd met aanpalende korenrosmolen ; beschre-*  
*ven als korenwind- en paardenmolen.*  
 1884 : verkoop - De Lichtervelde (graaf) Jules-Karel, Gent.  
 1885 : nieuwe opbouw : verdeeld in korenwind - en paardenmolen plus magazijn.  
 1902 : de erfgenamen.  
 1903 : Desmaysières de Wault : Eduard, Marie en Jules, Eke.  
 1914 : erfenis - Desmaysières de Wault Eduard-Francies-Noël, Eke.  
 1915 : totale afbraak ; molenberg.  
 1923 : omschreven als land (14).

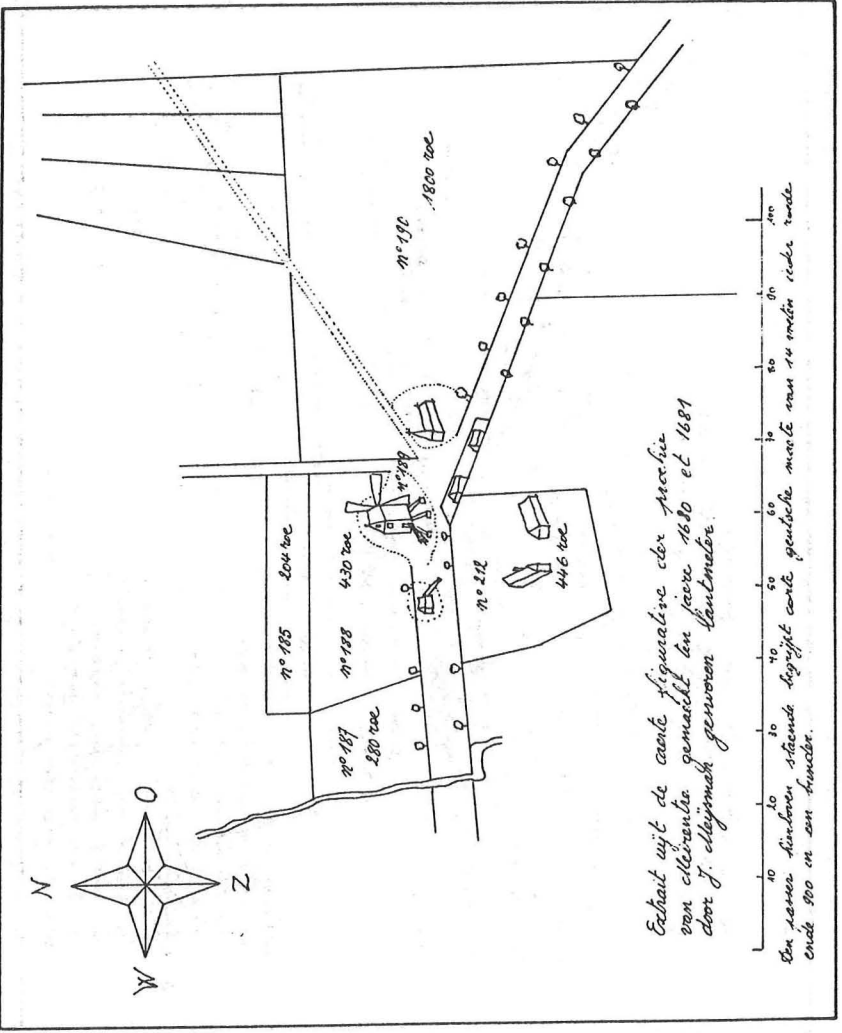
#### Figuratieve kaarten

In een procesbundel uit het archief van de Raad van Vlaanderen vonden we twee figuratieve kaarten betreffende de ligging van deze molen. Deze twee kaarten plus nog een derde kaart werden gecopieerd naar aanleiding van het proces dat in 1773 hangende was tussen de Heer Ferdinand Joseph Fidelis Coolman te Gent en Jan Baptiste Vermeire, molenaar op de molen van de Heer van Vinderhoute en dit aangaande zijn eigendommen te Merendree. De oudste kaart dateert van 1652 en is een uittreksel uit de figuratieve kaart van de eigendommen van de familie Coolman gelegen te Merendree. De opmetingen gebeurden destijds in aanwezigheid van Pieter Vande Velde burgemeester, Lauwerijs Veldekens en Philippe Steijaert (15).

De tweede kaart is een uittreksel uit de parcellaire kaart van Meijnsman gemaakt anno 1680-1681 (16).

De derde kaart werd in 1774 getekend door Adriaen Francois Benthuijs landmeter, wonende buiten de Dampoort te Gent. Ze bevat de opmeting van *de meulenbergh met sijne op ende afrede competerende de Heere van Vinderhoute* (17).





Extrait uit de kaart figurative der Arealie  
 van Ceylanboer gemaakt in Jaare 1680 et 1681  
 door J. de Keyser genoveen Landmeter.

De twee timmer staende bij n° 188 met de twee roede  
 en de twee staende bij n° 189 met de twee roede  
 en de twee staende bij n° 190 met de twee roede  
 en de twee staende bij n° 186 met de twee roede

Kaart 2.



Aenwijs ofte declaratie nopende de voorenstaande metijnghe. (zie kaart 3)

Alvooren de letter a : verbeelt eene partije saeijlant competerende den heere Coolman genaemt het Meulensuck groot volgens metijnghe met dese graghten ten suijden ende dhilft vande graght ten westen noort tot het midden vande scheijlinie ende oost mede metende dhilft vande reijwegh ofte cauterstraete.

Letter b : ende nogh suijt tot aende gestippelde linie en voorts tot jehghens den bergh vanden Meulen 't sammen tot 406 roen.

Item de nummers 1 : 2 : 3 : 4 verbeelden vier eecken boomkens staende aen ende jehghens den voornoemden Meulenbergh competerende den voornoemden heere Coolman.

Item de letter c : verbeelt een deel grondt competerende den voornoemden heere Coolman soo hij mij in het doen der geseijde metijnghe heeft aengewesen ende gedeclareert waer op is staende een oude eijcken troncke wanof hij van alle immemorale tijden soo door hem als sijne voorsaeten in possessie is die te snoeijen ende cappen het selve deel grondt groot volgens metijnghe als vooren tot 14 roen.

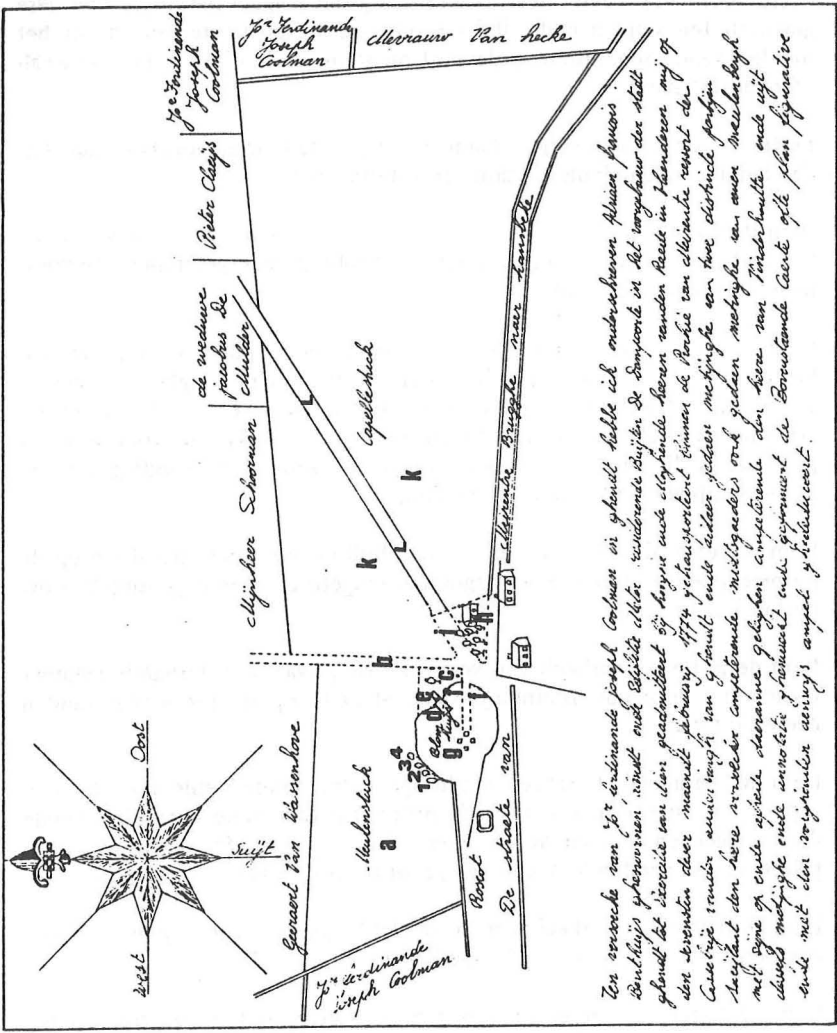
Item de letter d : verbeelt een steenen huijseken staende ten deele op de proprietijt ende erfve letter c : tgonnen aengetrocken ende gebruijckt wort bij Jan Vermeiren.

Item de letter e : verbeelt een vertreck ofte privaet naerderhandt gebauwt teghen het voorsijde Blomhuijs oock staende op de proprietijt vanden heere Coolman.

Item de letteren f : f verbeelt een hooghde deel vande Meulenrede die men supposeert deel te maecken vande proprietijt vanden heere Coolman ende door de gedaen verhooginghen ende maecken vande Meulenrede geapproprieert te zij aenden Meulenbergh groot tot  $3 \frac{2}{3}$  roen.

Item de letter g : verbeelt eenen Meulenbergh met sijne op ende afrede competerende den heere van Vinderhaute.

Item de letter h : verbeelt een drijbecxken erfve ende proprietijt vanden heere Coolman als deel wesende vande partije lant het Capelle stuck waer op is staende een steenen Capelleken ende eenighe opgaende boomen groot volgens metijnghe tot 21 roen.



Ten overzichte van 's 41' Ferdinand Joseph Coolman in ghewilt hebbe ic onderzochten Alriaen Jansz. van  
 Bentheij's gheschreven wintet met Blijdts elcke wachende wijck. De Symponit in het vorgehuur des stadt  
 ghewilt het stercie van den geadoontheit s' 41' Joseph met s' ghewende leeren vanden Raete in Flandren mij of  
 den vrenten deer maent s' 41' 1774 gheschreven tinnen de Raete van elckere resort der  
 Caserije onder auctorijet van g' hant met elcke g'edeen metrijke van twee distincte partijen  
 s' 41' 1774 den here s' 41' 1774 g'edeen metrijke van twee distincte partijen  
 met s' 41' 1774 g'edeen metrijke van twee distincte partijen  
 elcke metrijke ende wintet s' 41' 1774 g'edeen metrijke van twee distincte partijen  
 ende met den s' 41' 1774 g'edeen metrijke van twee distincte partijen

Kaart 3.

Item de letter j : verbeelt een deel van eene straete liggende tusschen beede de partijen bij voorenstaende plan vermelt groot tot 16 roen.

Item de letteren k : k verbeelt eene partije saeijlant liggende van beede seijden den reijwegh letteren L : L genaemt het Capellestuck de selve partije sonder den voornoemden reijwegh groot 1675 roen.

Item den reijwegh letteren L : L is groot van aende gestippelde linie tot soo verre die door dese proprietijt is loopende tot 34 roen.

Aldus de voorseijde metijnghe annotatie ende figuratie wel ende ter goeder trouwen gedaen met de Gentsche lantmaete van veerthien voeten inde roede, ter presentie beleede ende aenwijssijnghe van den heere versoecker ende hier van dese verleent ende onderteekent omme te vallideren als naer behooren desen 16 february 1774.

A. Benthuijs  
1774

Luc NEYT  
Tielt

### Voetnoten :

- (1) *Molens in Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent- Eeklo*, in *Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 1961, deel II, p. 130.
- (2) Idem, p. 130-131.
- (3) R.A.G., Heerlijkheid Merendree, reg. 185, f° 87 v.
- (4) Stadsarchief Tielt, O.A., 279. Copie 17de eeuw.

Te weten d'eeene caelene commende van Hamme ter vaert, streckende te Lovendeghem d'eeene tot Vinderhaute bij den Brugghe ende d'andere caelene commende van Landeghem den Dame, streckende te Meerendre der Brugghe tot inde Lieve bij foetijn moeijen, ende oock de cruus caelene die licht tusschen beede desen voorseijden caelene commende bij der meulen te Meerendree ende met de caelene dat compt aenden hove te Hansbeke streckende tot inden prochie van Meerendre ende alhier commende inde groote caelene die compt van Hamme.

N.v.d.r. In zijn studie *De middeleeuwse loop van de Durme en haar bijrivier de Poeke in Handelingen der Maatschappij voor Geschiede-*

*nis en Oudheidkunde te Gent, nieuwe reeks, deel XII*, 1958 haalt A. DE VOS op p. 4 volgende passage aan die lichtjes afwijkt van de 17e eeuwse copie : te wetene der Caelne commende van Vinderhautte der brugge streckende tot Lovendeghem ende tot Hamme ter Vaert ende dander Caelne uter Lieve bij Zoetemoyen, streckende tot Merendre tot Wachebrugge toe, tot Landeghem den damme, ende ooc de Cruuscalene, die licht tusschen beede dese vors. Caelne.

- (5) R.A.G., Heerlijkheid Merendree, reg. 65, f° 79v.
- (6) Idem, f° 80.
- (7) Idem, f° 79 v., randnota van 1605.
- (8) mudde multers : mud = 1 hl = 100 l, inhoudsmaat van droge waren ; multer = molster = loon van het graanmalen, bestaat in een bepaalde hoeveelheid meel, maalloon.
- (10) R.A.G., Heerlijkheid Merendree, reg. 105, f° 99 v.
- (11) Idem, Heerlijkheid Vinderhoutte - Merendree, Belsele, bundel 175.
- (12) Idem, Heerlijkheid Merendree, reg. 185, f° 87 v. en reg. 188, f° 30.
- (13) Idem, Raad van Vlaanderen, 27228.
- (14) Kultureel Jaarboek van de Provincie Oost-Vlaanderen, *o.c.*, p. 129 : sectie A nr. 894 - art. 170.
- (15) R.A.G., Raad van Vlaanderen, 27288.
- (16) Idem.
- (17) R.A.G., Kaarten en plannen, 1927.

## DE BLAUWE STEDE TE MERENDREE

Matheus Van Wassenhove bezat anno 1670 een stuk land gelegen te Merendree op de wijk van Oostergem. Dit stuk *de Blauwe stede* lag langs de weg van Merendree naar Lovendegem.

Eigenaardig dat een stuk land de naam kreeg van *Blauwe stede* ; dit zou er kunnen op wijzen dat reeds vóór 1670 op deze plaats een *stede* stond, maar om een of andere reden verdween.

Hadden de Franse troepen van Lodewijk XIV in de periode van 9 tot 28 mei 1668 ook deze hofstede geplunderd en verwoest, zoals deze van Jacques Manaut eind mei 1668 ; of stond de hofstede zo bouwvallig dat ze gesloopt werd (1).

Na het overlijden van Matheus van Wassenhove erfden zijn twee nichten Francijntien en Tanneken van Wassenhove, respectievelijk gehuwd met Richard De Kokere en Joos de Stoppelaere dit stuk land groot 358 roeden. Om uit onverdeeldheid te treden verkochten ze hun erfenis aan Lieven Arens zoon van Marten voor 23 pond groten (2).

Lieven bouwde tussen 1678 en 1680 op dit stuk land een huis en een schuur ; want dit perceel werd in 1680 niet meer omschreven als land maar wel als hofstede : *Lieven Haerens met sijne hofstede, noort en west sheeren straete ; suijt Baudewijn Vande Velde met sijne hofstede en oost Gillis Herpelijnck met sijne hofstede* (3).

Lieven Arens huwde in 1669 met Janneken (Joanna) Maes (4).

Het echtpaar bleef kinderloos, zodat anno 1700 naar een mogelijke opvolger werd uitgekeken. Hun neef Lieven Maes, zoon van Lieven werd in dienst genomen.

Met het overlijden op 27 april 1706 van oom Lieven, kwam Lieven Maes alleen te staan met tante Janneken (5). Zij was niet meer van de jongste en kon dus wel iemand gebruiken bij het huishoudelijke werk. Zo kwam in 1710 Marie Maes inwonen bij tante Janneken en haar broer Lieven.

Voor het vele gratis werk *te weten den voorn(oemden) Lieven den tijt van seshien jaeren sonder eenighe ure te proffiteren ende de voorn(oemde) Marie den tijt van ses jaeren* wenste Janneken Maes haar neef en nicht te voldoen door schenking onder levenden. In 1717 werd notaris Jan Baptiste van Ronsele aangesproken om de donatie inter vivos wettelijk te regelen.

Aan Lieven schonk ze *een hofstede met de schueren, stallen, boomen ende catheijlen daerop staende geene vuytghesteken nochte ghereserveert van wat conditie die sauden moghen weten, gheleghen binnen de prochie van Meerendre ghenaempt de blauwe stede op den wijck van Oosterghem,*



„De Blauwe Stede”

Ruim driehonderd jaar geleden werd door Lieven Arens op deze plaats een hofstede gebouwd.  
Nu Lostraat te Merendree.

(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

*samen met de landen daermede gaende, groot ontrent de neghen ghementen.*

Verder werd hij nog begiftigd met vier renten voor een totaal van 4 pond 10 schellingen groten en nog 15 gulden per jaar, allen den pen 16 (6). Ook de meubelen, huisraad, dieren, klederen en lijnwaad behoorden tot zijn legaat.

Marie Maes kreeg de helft van een hofstede te Landegem, groot 300 roeden, waarvan de andere helft toekwam aan Lieven, haar broer.

Als compensatie was Lieven verplicht zijn tante *t'honderhau den van ael (alle) dranck, cost cleederen lijnen ende wollen als anderssints haer leven lanck ghedurende*. De donatrice wenste begraven te worden *naer staet ende conditie* en op de dag van haar begrafenis moeten aan de armen van Merendree zes zakken brood worden uitgedeeld. Vervolgens zouden nog 60 misseren moeten gecelebreerd worden voor de donatrice en haar ouders en schonk ze twee ponden aan de Kapel van het H. Kruis van Merendree, eveneens om goddelijke diensten te celebreren. Aan de armen van Merendree werd een legaat van 5 pond geschonken (7).

Janneken Maes overleed op 17 november 1722 (8). Zo werd Lieven Maes eigenaar van de hofstede *de Blauwe Stede*.

Over de periode 1722-1784 vonden we geen archiefstukken terug i.v.m. *de Blauwe Stede*. Alleen lezen we in het landboek van de wijk Oostergem te Merendree, dat Lieven Maes zoon van Jan eigenaar was van deze hofstede. Welk verband er bestaat tussen Lieven Maes fs Lieven en Lieven Maes fs Jan konden we niet achterhalen.

In 1768 stond het gebruik van deze hofstede op naam van Martinus en Francies Maes, kinderen van Lieven zoon van Jan. Vier jaar later was Francies Maes alleen gebruiker.

Op 26 juli 1785 werd *de Blauwe Stede* verdeeld tussen de twee kinderen van Lieven Maes en dit uit hoofde van hun moeder (Livyne Grijp), hun broer (Martinus Maes) en hun vader.

Livyne Grijp en Martinus Maes waren reeds overleden (9). Als lijfrente ontving Lieven van elk kind 9 pond groten per jaar tot aan zijn overlijden in 1786 en dit *sonder eenigen afreck tsij van de grondlasten ofte andere belemmeringhen de welke op de selve goederen wesen*.

Deze vriendelijke verdeling geschiedde zonder schatting van de waarde van de goederen en zonder *eenighe toefigfte ofte oplegh*.

Joannes Francies Maes erfde in volle eigendom :

*Alvooren eene behuysde, beschuerde ende bestalde hofstede genaemt de Blauwe Stede, met de voordere drooghe ende groene cattheylen (roerende goederen) daer opstaende ende medegaende emmers soo ende gelijk de selve gestaen ende gelegen is binnen de Prochie van Meerendre opden wijck van Oosterghem actueel (actueel) bij den selven Maes bewoont ende gebruikt wordende, abouterende (palende) oost Pieter vande Vyver ende Judocus vande Velde, suyd den selven vande Velde noord ende west sheeren straete, groot in boomgaert ende lochtingh met het bulckxken land daer achter aen gelegen ende hier medegaende 't saemen ontrent driehondert achtendertigh roeden.*

*Item eene partije land genaemt het Buysken gelegen als vooren abouterende oost den waeterloop, zuyd Francies de Baets, west Jacobus Baele en andere, noord sheeren straete groot ontrent twee hondert vijftigh roeden.*

*Item twee hondert en drijveertigh roeden land, wesende den westkant van meerdere partije genaemt Teeuwkens stede gelegen als de voorgaende wanof de meerdere grootte den oostkant volgt aenden voornoemden Joannes Francies Clauw ende syne huysvr. (auwe) scheidende langst doore met eene rechte line van iegens (tegen) Sheeren straete tot iegens sheerenstuck abouterende dit deel oost het gesejde wederdeel, suyd de selve sheeren straete, west Marten van Maldeghem ende noord het gemede sheerenstuck.*

*Eyndelinghe sal aenden voornoemden Joannes Francies Maes noch in erfachtigen proprieteyte alsvooren volgen eene partije land genaemt den Wiel-fynck gelegen binnen de voorseyde Prochie van Meerendre op Oostergem Cauter, abouterende oost Lieven Schaut, suyd den voetwegh, west Francies de Baets ende noord Carel de Voghelaere causa uxoris, groot dry hondert seshier roeden.*

De totale erfenis van Joannes Francies Maes beliep tot 1147 roeden of 3 gemeten 247 roeden.

Joannes Francies Claus gehuwd met Joanne Marie Maes erfde :

*Alvooren eene hofstede soo ende gelyck de selve met den huysse schuere ende stallen mitsgrs. alle voordere edifitien drooge ende groen cattheylen (roerende goederen) daer opstaende ende medegaende, alsmede eene partije land noord daer achter aengelegen, gestaen ende gelegen is binnen de Prochie van Meerendre op den wijck van Oosterghem actueel (actueel) bij hem Claus bewoont ende gebruikt wordenden, abouterende (palende) oost d'hoirs (de erfgenamen) van Pieter Willems, suyd sheeren straete,*



*west de volgende partije, noord de partije de Sté ende sheeren heyken (eiken), groot in boomgaert ende lochting met de voorseyde partije daer achter medegaende tsaemen ontrent drij hondert tsestigh roeden.*

*Item den oostkant van een partije land genaemt Teeuwkens stede gelegen ten westen iegens (tegen) de voorschreven hofstede, dies den westkant ter grootte van tweehondert dryenveertigh roeden volgt aenden voornoemden Joannes Francies Maes, abouterende suyd sheeren straete, west het geseyde wederdeel, noord sheeren stuck ende heijken, groot over dit deel vier hondert roeden.*

*Item een partije landt genaemt de Sté met een boschken op den suyd oostkant hiermede gaende gelegen des vooren, abouterende (palende) oost het Lambeekstraetjen d'helft medegaende suyd de partije land gelegen achter de voorschreven hofstede ende de vooschr.(even) hoirs (erfgenamen) Pieter Willems, west sheeren heijken (eiken) ende noord de volgende partije met het geseyde boschken 'tsaemen groot dry hondert vijftigh roeden.*

*Item eene partije land genaemt het Neeryncxken gelegen als de voorgaende, oost het Lambeckstraetjen d'helft medegaende suyd de voorgaende partije, west d'hoirs van den Procureur de Rouck ende noord Carel de Vogelaere causa uxoris (ten gevolge van zijn huwelijk), groot twee hondert veertigh roeden.*

*Item ende ten lesten sal aen den voornoemden Joannes Francies Claus ende syne voorseyde huysvrauwe nogh in vollen eigendom volgen eene partije landt genaemt het Meybulkxken gelegen als de voorgaende, abouterende oost Dhr. Meyttens, suyd Francies de Baets, west den greffier Roelands, noord sheeren straete, groot ontrent 300 roeden.*

Het totale erfenisdeel van Joannes Francies Claus gehuwd met Joanne Marie Maes beliep tot 1650 roeden of 5 gemeten 155 roeden.

Gans de erfenis was belast met *eene losselijkcke rente* van 200 ponden groten wisselgeld, tegen een jaarlijkse intrest van 4 % , toekomende aan Marie Therese Bral van Zomergem. Vanaf 3 augustus 1786 zullen de erfgenamen het kapitaal en de intrest voor hun rekening moeten nemen, elk voor de helft (10).

Vier jaar later verkocht Joannes Frans Maes, landbouwer te Merendree *de Blauwe Stede* en het stuk land *het Buysken*. De definitieve toeslag had plaats op 23 mei 1789 in het wethuis van Merendree, op dat ogenblik be-

woond door Jacobus Baillieul.

De verkoper, bewoner en gebruiker van de hofstede verkocht dit goed aan Pieter Francies Van der Waerhede zoon van Dominicus, en schepen van de Heerlijkheid Merendree, voor de som van 275 pond 12 schellingen 11 groten wisselgeld.

Het land kwam vrij met kerstdag 1789, de woning pas op 1 mei 1790. De verkoper kreeg ook de toelating om tot einde maart de fruitbomen tegen de gevels van het huis te verwijderen, loof te trekken op het veld en de *pastenackels* (11) te steken voor zijn dieren en zijn huishouden (12).

Vanaf 1790 werd de hofstede in pacht genomen door Joannes de Deckere zoon van Francies (13).

Anno 1840 is *de Blauwe Stede* nog steeds eigendom van de familie Vanderwaerhede (14).

Luc NEYT, Tielt

#### Voetnoten :

(1) R.A.G., Oudburg, nr. 238.

(2) R.A.G., Heerlijkheid Merendree, Reg. 70, f° 136v. - 31.1.1678 :  
*Eene partije van lande ghelegen binnen de prochie van Meerentre op den wijk van Oosterghem groot III<sup>c</sup> XXXVIII Roe, emmers daer mede den cooper hem te vreden is houdende, ghenaemt de blauwe stede ; oost Gillis Herpelijnck, suiijt de hofstede van Pieter Vande Velde, noort en west : sheeren straete.*

(3) R.A.G., Heerl. Merendree, Reg. 185, f° 30 - 1ste beloop nr. 100.

(4) R.A.G., Merendree PR. 2, f° 101 - 30 april 1669.

(5) R.A.G., Merendree PR. 4, f° 2074.

(6) pen 16 = 1/16 of 6,25 procent

Renten : *Een rente van 3 ponden grootten tsaers ten laste van Burgemeester en schepenen van Merendree.*

*Een rente van 15 gulden tsaers ten laste van de erfgenamen van Charles Arens te Zomergem.*

*Een rente van 20 schellingen groten tsaers ten laste van Gillis Wieme.*

*Een rente van 10 schellingen groten tsaers ten laste van Magdeleene Moescron lest wed. van Pieter Vincke te Lovendegem.*

- (7) R.A.G., Heerlijkheid Merendree, Reg. 107, f° 169 - 13.1.1717.
- (8) R.A.G., Merendree PR. 4, f° 2101.
- (9) R.A.G., Merendree PR. 7, f° 2433 : Livyne Grijp overl. te Merendree op 29 juni 1766, 60 jaar oud.  
Idem f° 2493 : Martinus Maes overl. te Merendree op 30.9.1783, 51 jaar oud.
- (10) R.A.G., Heerl. Merendree, reg. 116, f° 30 e.v. - 26.7.1785.
- (11) **Pastenackel** : naam van een plant, pastinak, pinksternakel, witte peen. Schermbloemige plant met gele bloem en een vlezige wortel, die aromatisch van smaak is en bij sommige gerechten wordt opgedist. Gebruik als groente en als veevoer.
- (12) R.A.G., Heerl. Merendree, Reg. 117, f° 22 e.v. - 6.6.1789.
- (13) R.A.G., Heerl. Merendree, Reg. 186 f° 38 - 1ste beloop 100.
- (14) R.A.G., Kaarten en plannen, 2079.

## DE DOBBELSTATIESTRAAT IN MERENDREE

Omdat er in Merendree nooit een station is geweest heeft de *Dobbelstatiestraat* op het eerste gezicht een nogal duistere oorsprong.

En zelfs al zou de naam verband houden met een „station”, dan lijkt mij een „dubbele statie” helemaal onvoorstelbaar.

Wel had men mij eens verteld dat daar een „dubbele statie” van de kruisweg had gestaan, maar een sluitend bewijs voor deze verklaring kon tot voor korte tijd niet gevonden worden.

Om de gelovigen aan te sporen hun verplichte kerkpraktijk uit te breiden met vrije godsdienstige oefeningen, stimuleerde de Kerk in de eerste helft van de 17de eeuw de oprichting van broederschappen en processies (1). De gelovigen werden wel niet gedwongen mee te stappen in een processie of lid te worden van een broederschap, toch zijn deze beide vormen van godsdienstpraktijk te situeren binnen het georganiseerde en streng gecontroleerde kerkelijk leven (2).

Vóór 1630 had in ons werkgebied alleen de parochie Vosselare een broederschap nl. van de H. Eligius. In de eerste helft van de 17de eeuw krijgt Landegem een broederschap van de H. Rozenkrans en Nevele telt er op dat ogenblik twee : een van de H. Drievuldigheid en een van de H. Hubertus (3).

Omstreeks 1661 is voor de eerste keer sprake van een broederschap van het H. Kruis in Merendree (4), onder Petrus Swallens (Schellenus) die van 1647 tot aan zijn dood in 1664 pastoor was in Merendree (5). Merendree was ook de enige parochie uit de toenmalige dekenij Deinze waar een broederschap bestond van het H. Kruis. Pas na 1701 kent ook Astene een dergelijke broederschap (6).

Naast een processie op O.L.Vrouw Hemelvaart, het feest van de H. Rade-gondis en Pinksteren, trok ook op de stichtingsdag van de Confrerie van het H. Kruis een processie door Merendree. Die processie was een kruisweg-oefening op de zondag na de feestdag van de Vinding van het H. Kruis, nl. 3 mei (7). De staties van deze kruisweg stonden volgens De Potter en Broeckaert verspreid in het dorp. Hoe ver deze kruiswegprocessie van de kerk trok kon voor Merendree nog niet achterhaald worden.

Vergelijkingen met omliggende parochies tonen dat in het begin van de

17de eeuw vrij lange afstanden werden afgelegd. In St.-Martens-Latem. bedroeg die afstand één mijl, in Maria-Lerne twee mijl en in Nevele vier mijl, in Vosselare stapten de gelovigen twee uur en in Meigem drie uur (8).

Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat op de Ferrariskaart van Merendree (9) kruisen zijn getekend op ongeveer 1 km van de kerk. Op die kaart staan in de huidige Veldestraat, links van de weg richting Zomergem twee rode kruisjes afgebeeld. Waar de Molenkouterslag in de huidige Dobbelsstatiestraat uitmondt, zien we in de bocht, rechts van de weg nog een kruisje. Verder waar de huidige Dobbelsstatiestraat zich links splitst, richting Schipdonk kanaal (toen nog Nevels Vaardeke en Kale), staat voor de splitsing rechts van de weg nog een kruis afgebeeld.

Die straat waar twee kruisen of staties van de kruisweg hebben gestaan werd dus *Dobbelsstatiestraat* genoemd.

J. LUYSSAERT, Merendree

#### Voetnoten :

- (1) R. MOELAERT, *De bul van Alexander VII uit het kerkarchief te Merendree en de broederschap van het Heilig Kruis*, in overdruk uit *Appeltjes van het Meetjesland*, jg. XXXIII (1982), blz. 5.
- (2) K. BERGE, *Kerkelijk leven in de landelijke dekenij Deinze (1661 - 1762)*, in *Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde*, jg. XLVIII (1981), blz. 95.
- (3) H. VERVAEKE, *Het kerkelijk leven in de dekenij Deinze onder deken Michiel Zachmoorter (1612 - 1660) en bisschop Antoon Triest (1622 - 1657)*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIII (1982), blz. 212.
- (4) K. BERGE, *o.c.*, blz. 99.
- (5) F. MICHEM, *De pastoors in het Land van Nevele*, in *het Land van Nevele*, jg. IV (1973), blz. 147.
- (6) K. BERGE, *o.c.*, blz. 99.
- (7) R. MOELAERT, *o.c.*, blz. 6.
- (8) H. VERVAEKE, *o.c.*, blz. 210.
- (9) *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden* opgenomen op initiatief van graaf Ferraris (1771 - 1778), Pro Civitate, Brussel, 1965.

## „HET LAND VAN NEVELE” 1983, Jaargang XIV.

### INHOUDSANALYSE

#### AUTEURSLIJST

- A. BAUWENS, Meigem in het werk van Cyriel Buysse, blz. 61-67.
- A. BOLLAERT, Een stukje lokale postgeschiedenis, blz. 95-105.
- A. BOLLAERT, Het onderscheid tussen de „parochie” en de „gemeente” Poesele, blz. 113-114.
- A. BOLLAERT, Ledenlijst „Het Land van Nevele”, afgesloten op 31 oktober 1983, blz. 325-330.
- K. DE RUYCK, Inventaris en studie van de volkskundige elementen in het werk van Cyriel Buysse, in het bijzonder de volksgebruiken met betrekking tot de levenscyclus, blz. 147-264.
- L. DE RUYCK, J. LUYSSAERT, Catalogus van de bibliotheek van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” (bijgewerkt tot 1982), nr. 2, blz. (1) - (24).
- A. JANSSENS, De kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (Nevele), blz. 45-60.
- A. JANSSENS, Een in memoriom Eerwaarde Pater Albert Speekaert (1915-1982), blz. 39-44.
- A. JANSSENS, J. LUYSSAERT, Volkshuisraad in Nevele, blz. 85-94.
- P. HUYS, Een Volkstelling te Poesele in 1786 (met een naschrift van A. BOLLAERT), blz. 106-112.
- P. HUYS, „Officieren” in het Land van Nevele omstreeks 1750, blz. 313-314.
- P. HUYS, Banmolens van de heer van Nevele omstreeks 1600, blz. 311-312.
- P. HUYS, De bevolking van Vosselare in 1786, blz. 306-310.
- J. LUYSSAERT, „Het Land van Nevele” 1982, jaargang XIII, Inhoudsanalyse, blz. 69-70.
- L. NEYT, Merendreese dorpsgebeurtenissen uit vroegere eeuwen (II), blz. 123-129.
- L. NEYT, Twee Merendreese huizen met geschiedenis : Het Stenen Huis op de Lindenbulck ; Den Blauwen Steen, blz. 115-122.
- Redactie*, Nog over heiligen in het Land van Nevele, blz. 135.
- J. TAELDEMAN, Buysse „Grueten Broos” : werkelijkheid en verbeelding, blz. 131-134.
- J. VAN DEN HEUVEL, Heiligenverering in het Land van Nevele, blz. 3-38.

- R. VAN ELSLANDE, E. EVRARD, Een kruisiging van Hugo van der Goes te Vosselare, blz. 271-305.  
*Verslagen*, blz. 75-79, 139-140, 265-267, 323-324.

## BOEKBEOORDELINGEN

- A. DE KE, Pieter Corbeels, *Vlaamse Filmpjes*, jg. 53, nr. 1516, Averbode, 1982 (A. JANSSENS), blz. 137-138.
- A. DE KE, De pop van Oudeman, *Vlaamse Filmpjes*, nr. 1158 en Verdwenen dorpen, *Vlaamse Filmpjes*, nr. 1568. Scherpenheuvel, 1983 (A. JANSSENS), blz. 315.
- N. KERCKHAERT, Oude Oostvlaamse huisnamen, derde deel K-M, *Kultureel jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen*, bijdragen, nieuwe reeks nr. 21, Gent, 1983 (J. LUYSSAERT), blz. 315-316.
- L. NEYT, De Staten van Goed van de heerlijkheid Merendree 1740-1768, deel III, Tielt, 1982 (J. LUYSSAERT), blz. 71-73.
- L. NEYT, De Staten van Goed van de heerlijkheid Merendree 1769-1795, deel IVI, Tielt, 1983 (J. LUYSSAERT), blz. 136-137.
- W. STEEGHERS, De familie Goethals, in *Vlaamse Stam*, jg. 19, nr. 9, blz. 393-402 (J. LUYSSAERT), blz. 321-322.
- L. STOCKMAN, Kerkelijk en parochiaal leven in het Meetjesland vóór 1600, *Oostvlaams Verbond van de kringen voor geschiedenis, voorlichtingsreeks, nieuwe reeks nr. 21*, Maldegem, 1982 (J. LUYSSAERT), blz. 317-319.
- M. VANHAESEBROECK, Toponymie van Deinze 1100-1600, Zulte, 1982 (J. LUYSSAERT), blz. 319-321.

## ILLUSTRATIES

- Brief uit 1855 verstuurd van BELLEM naar Gorinchem (Nederland), blz. 100.
- Golgotha en Gethsemané, Meester van Maria van BOURGONDIE, Berlijn-Dahlem.
- HALEN, afl. 2, kafttekening.
- Heiligenbeeldje van de heilige DONATUS uit 1884, afl. 1, kaftfoto.
- Heiligenprentje van de H. MARTINUS uit 1828, blz. 29.
- Het schoolhuis van MEIGEM ten tijde van „Meester Gevers” (C. Buysse), blz. 62.

- E.H. Eeuwaert (°Krombeke 1801-Meigem 1882), pastoor van MEIGEM ten tijde van „Meester Gevers” (C. Buysse), blz. 64.
- Huwelijk in NEVELE omstreeks 1900, afl. 3, kaftfoto.
- De vrijheid van NEVELE in de XVIIIe eeuw, blz. 46.
- Oudst bekende afbeelding van de kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (NEVELE) in het renteboek van 1639, blz. 47.
- De kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (NEVELE) in het landboek van 1683, blz. 49.
- De kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (NEVELE) in 1903, blz. 51.
- Beeld van O.L.Vrouw van zeven Weeën gemaakt omstreeks 1870, in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (NEVELE), blz. 53.
- Kapel van de Oostbroek (NEVELE) na de restauratie in 1982, blz. 55.
- Kapel van de Oostbroek (NEVELE) : restauratieplannen van architect W. Haelvoet, blz. 57.
- Vaantje van O.L.Vrouw van Zeven Weeën (NEVELE), blz. 58.
- Het stenen huis op de Lindenbulck in MERENDREE, blz. 116.
- Situatieschets van kasteel Ter Wallen en omgeving te MERENDREE, blz. 121.
- „De Blauwe Steen” te MERENDREE, blz. 122.
- Huwelijk van Omer Dias en Bertha Vander Cruyssen in NEVELE, omstreeks 1900, blz. 148.
- Koets van Emiel Cleve met zoon René in NEVELE, blz. 231.
- Lijkdragers te NEVELE, blz. 239.
- Eerst lijkwagen in NEVELE, blz. 249.
- Openingsfoto van de tentoonstelling „Toen (Poesele) nog POESELE was”, blz. 265.
- Types van POSTSTEMPELS, blz. 104.
- E.P. Albert SPEEKAERT (Vosselare 1915 - Antwerpen 1982), blz. 40.
- Bidprentje van E.P. Albert SPEEKAERT, blz. 42.
- Christus aan het kruis, naar Hugo VAN DER GOES, Windsor, Castle, afl. 4, kaftfoto.
- De Kruisiging, HUGO VAN DER GOES (atelier), Venetië, Museo Correr, blz. 273.
- De Weense diptiek : De Bewening, HUGO VAN DER GOES, Wenen, Kunsthistorischer Museum, blz. 275.
- Kompositie van De Kruisiging, Hugo VAN DER GOES (atelier), Venetië, Museo Correr, blz. 278.
- Plan der restauratie van de Eligiuskerk te VOSELARE door August Van Assche, blz. 302.

J. LUYSSAERT



## INHOUD

|   |      |
|---|------|
| A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssens herinneringen aan<br>H. Conscience . . . . .  | 3    |
| A. BOLLAERT, Poeselse uitwijking naar Amerika tussen<br>1890 en 1930 . . . . .  | 11   |
| L. NEYT, De drie windmolens van Merendree . . . . .   | 22   |
| L. NEYT, De Blauwe Stede te Merendree . . . . .   | 35   |
| J. LUYSSAERT, De Dobbelstatiestraat in Merendree . . . . .  | 42   |
| J. LUYSSAERT, „Het Land van Nevele” 1983, jaargang XIV.<br>Inhoudsanalyse . . . . .   | 44   |
| L. DE RUYCK en J. LUYSSAERT, Catalogus van de bi-<br>bliotheek van de heemkundige kring „Het Land<br>van Nevele”, Aanwinsten 1983 . . . . . | (25) |

**Voorzitter en voorzitter redactieraad :**

J. LUYSSAERT  
Veldestraat 26  
9841 Nevele-Merendree

**Ondervoorzitter :**

J. VAN DE CASTEELE, St.-Amandsberg

**Secretaris :**

P. D'HOKER  
Biebuyckstraat 2  
9850 Nevele

**Penningmeester :**

A. BOLLAERT  
Beentjesstraat 24  
9850 Nevele-Poesele

**Bestuursleden :**

A. BAUWENS, Meigem  
A. BOLLAERT, Poesele  
I. BUYSE, Poeke  
Y. DE VOS, Deinze  
L. DE RUYCK, Hansbeke  
P. D'HOKER, Nevele  
D. D'HOOGHE, Nevele  
D. HEYNSSENS, Landegem  
A. JANSSENS, Nevele  
L. LAVENT, Vosselare  
R. LEENKNECHT, Hansbeke  
M. MICHIELS, Vosselare  
G. SCHAECK, Landegem  
A. STROBBE, Lotenhulle